

Україна у фокусі

20 – 26 січня

2014 року

ЗМІСТ

I. Огляд політичних подій за тиждень	3
II. Аналітична довідка.....	7
Перші жертви революції: точка неповернення вже позаду.....	7

I. Огляд політичних подій за тиждень

20
січня

Через сутички, які сталися 19 січня між протестувальниками і правоохоронцями на вулиці Грушевського в центрі Києва, міліція затримала понад 20 людей. Зіткнення сталося після того, як радикально налаштована частина мітингувальників вирішила прорватися через кордон міліції у напрямку будинку уряду та Верховної Ради. Серед затриманих і побитих були й журналісти.

Сутички на вулиці Грушевського в Києві між мітингувальниками і правоохоронцями, які блокують прохід до урядового кварталу, тривали протягом дня. Мітингувальники кидали в правоохоронців «коктейлі Молотова». Спецпризначенці швидко гасили «коктейлі», які потрапляли у солдат-строковиків внутрішніх військ. Мітингувальники трохи відтіснили правоохоронців в глиб вулиці ближче до урядового будинку.

Генеральний прокурор України Віктор Пшонка назвав події в центрі Києва «злочином проти держави» і закликав лідерів опозиції відкликати своїх прихильників з вулиці Грушевського. Не піддаватися закликам до насильства закликав демонстрантів і Янукович.

Сімох студентів університету імені Карпенка-Карого затримали вночі 20 січня біля гуртожитку, далеко від території Майдану і Грушевського. Про це повідомили друзі студентів, яким вдалося зв'язатися з одним із затриманих. Студентів відвезли до Дніпровського райвідділку міліції.

21
січня

Зник активіст і один із громадських лідерів Євромайдану Ігор Луценко. Про це повідомила на своїй сторінці у Facebook його дружина, активістка Марія Лебедева.

Лідер партії УДАР Віталій Кличко заявив, що кияни мають «самоорганізовуватися, щоб захищати правопорядок на вулицях». Про це політик заявив за підсумками ночі 21 січня, коли групи молодиків характерної зовнішності, яких у народі називають «ті тушками», намагалися влаштувати безлад у центрі Києва.

Рада директорів міжнародного мовлення США і Радіо Вільна Європа – Радіо Свобода засудили побиття журналістів в Україні. Голова Ради Джефф Шелл і президент і директор Радіо Вільна Європа – Радіо Свобода Кевін Клоуз висловили обурення «кривавими нападами міліції на десятки журналістів у столиці України Києві».

Керівники факультетів університету імені Карпенка-Карого, студенти і батьки вимагають відпустити сімох студентів, яких затримали 20 січня. Зокрема, народна артистка України Ада Роговцева, кінорежисер член-кореспондент Академії мистецтв України Михайло Ілленко, народний артист

України Богдан Бенюк виступили у Будинку профспілок у Києві з вимогою до міліції відпустити затриманих сімох студентів університету.

За протистояння мітингувальників і силовиків у центрі Києва несуть відповідальність лідери опозиційних політичних сил. Про це заявив радник президента України Андрій Портнов який увійшов до числа учасників робочої групи, яка має визначити шлях для виходу з кризи. За його словами, лідери опозиції «фактично ототожнили себе з діяннями людей на Грушевського». Інша учасниця цієї групи, міністр юстиції Олена Лукаш наголосила, що протести, які відбуваються сьогодні в Києві, мають злочинний характер.

Секретар Ради національної безпеки і оборони України Андрій Клюєв заявляє, що в країні не буде запроваджений надзвичайний стан у зв'язку з протестами в Києві.

22
січня

Громадський активіст Ігор Луценко на волі. Він перебуває у клініці «Борис» у Києві, де розповів про те, як у ніч на 21 січня його викрали невідомі. Ким були ці люди, він не знає, однак назвав їхній стиль поведінки «міліцейським». Ігор Луценко повідав, що «міцні молодики» з лікарні, де ті перебували, вивезли їх до лісу під Києвом, після чого тримали понад 10 годин замкненими в якомусь гаражі, а відтак знову вивезли до лісу й, імітуюючи підготовку до розстрілу, кинули там». За словами Ігоря Луценка, стан другого чоловіка, львів'янина Юрія Вербицького, якого викрали разом із ним, був гірший, ніж його.

Близько восьмої години ранку спецзагін міліції «Беркут» перейшов в атаку на протестувальників на вулиці Грушевського в Києві. Розігнавши мітингувальників, спецпризначенці розібрали споруджені барикади на вулиці Грушевського. Проте мітингарі за деякий час перейшли в контрнаступ і зайняли раніше покинуті позиції. В ході сутичок було застрелено двох протестувальників. Пізніше МВС заперечило застосування вогнепальної зброї на Грушевського.

«Беркут» здійснив другу атаку на вулиці Грушевського. Під час штурму було затримано багато активістів.

Президент України Віктор Янукович закликав опозицію сісти за стіл переговорів і зупинити протистояння. На час переговорів з боку мітингувальників і силовиків оголосили перемир'я.

Лідери опозиції Кличко, Тягнибок і Яценюк провели переговори з Януковичем і розповіли на Майдані про умови, які висуває президент: влада готова відпустити затриманих, якщо протестувальники залишать Грушевського, жодних інших вимог протестувальників, зокрема відставки президента, влада не виконуватиме. Майдан проголосував за те, щоб не виконувати цих умов і вийти з переговорів.

У Бориспільській лісосмузі, що під Києвом, знайшли тіло, яке належить Юрію Вербицькому, котрого викрали з Олександрівської лікарні разом із активістом Ігорем Луценком вранці 21 січня. Про це повідомила племінниця загиблого активіста. За її словами, рідний брат Юрія Вербицького упізнав його тіло у морзі Борисполя.

23
січня

Бійці спецпідрозділу «Беркут» вночі атакували кілька машин руху «Автомайдан» і побили їхніх водіїв. В результаті сутичок багато людей затримано, а ще чимало вивезено у невідомому напрямку. Точна кількість зниклих невідома. «Автомайдан» повідомив про зникнення одного з лідерів цього руху Дмитра Булатова.

У соцмережі та на деякі телевізійні канали потрапили кадри, на яких видно, як правоохоронці знущаються над затриманим активістом Михайлом Гаврилюком. На кадрах видно, як бійці «Беркуту» роздягли його на морозі і фотографувались з активістом як «герої» зі здобиччю. Це відео спровокувало хвилю обурення на адресу української міліції.

24
січня

Протягом останніх двох днів в Україні повстало 12 областей, де обласні державні адміністрації (ОДА) захоплено чи заблоковано мітингувальникавми. Так, ОДА вже захоплено в п'яти регіонах України. Серед них: Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська, Рівненська та Хмельницька області. Крім того, протягом останніх днів ОДА заблоковано у Волинській, Чернівецькій, Вінницькій, Волинській, Житомирській, Київській, Черкаській та Сумській областях.

Люди не підуть з Майдану до відставки Януковича, і це вимога, а не предмет переговорів. Про це заявив лідер фракції "УДАР" Віталій Кличко. «Ситуацію на Майдані переформатуванням уряду можна було вирішити місяць або два тижні тому, а зараз люди вимагають відставки президента України Віктора Януковича», – наголосив Віталій Кличко.

В Україні вшановують пам'ять загиблих активістів Євромайдану. Медслужба Майдану вже констатувала п'ять смертей в ході протистояння на вулиці Грушевського, четверо з яких були вбиті. У Львові поховали Юрія Вербицького, який загинув під час акцій протесту у Києві.

Президент Віктор Янукович здійснив кадрові перестановки. Главою Адміністрації президента призначено Андрія Ключева. Раніше цю посаду обіймав Сергій Львовчкін. Андрія Портнова призначено першим заступником глави Адміністрації Президента України, раніше цю посаду обіймала Ірина Акімова.

Суди масово беруть під арешт більшість учасників протистояння на Грушевського, затриманих напередодні правоохоронцями. Їх звинувачують за статтею «участь у масових заворушеннях», обираючи запобіжний захід у вигляді тримання під вартою строком на 2 місяці.

25
січня

Відбулися чергові переговори трьох лідерів опозиції з Віктором Януковичем. Президент запропонував Арсенію Яценюку посаду прем'єр-міністра, а Віталію Кличку посаду віце-прем'єра з гуманітарних питань. У разі їхньої згоди, він відправить у відставку уряд Миколи Азарова. Крім того, Янукович погодився звільнити від відповідальності всіх учасників протестних акцій, відтак ГПУ і МВС звернуться до судів з відповідною пропозицією. Серед обіцянок президента і переформатування уряду на позачерговій сесії Верховної Ради, внесення змін до ухвалених 16 січня законів, зміна Конституції створення робочої групи для переходу до парламентсько-президентської республіки.

Опозиція не приймає умови, висунуті президентом Віктором Януковичем у ході переговорів 25 січня. Про це заявив лідер УДАРу Віталій Кличко зі сцени на Майдані Незалежності. За його словами, на вимогу скасувати "диктаторські закони" Янукович відповів лише пропозицією внести зміни до них. Натомість вимогою Майдану залишається цілковите скасування цих законів. Серед вимог опозиції залишається – проведення президентських виборів вже цього року. Водночас лідер ВО "Батьківщина" Арсеній Яценюк заявив, що опозиція не боїться взяти відповідальність за долю України, але влада в Україні має оновитися повністю.

26
січня

У Києві на Європейській площі мітингувальники штурмом взяли Український дім. Захоплення будівлі почалося після того, як протестувальники дізнались, що вночі до приміщення зайшли міліціонери, які штурмуватимуть Майдан. Взявши Український дім в облогу, протестувальники утворили коридор, аби міліціонери змогли добровільно покинути будівлю, але тільки о четвертій ранку близько 200 бійців внутрішніх військ МВС залишили приміщення. Після звільнення Українського дому від правоохоронців мітингувальники знайшли на даху будівлі бойові набої, зробивши висновок, що снайпери, що стріляли по протестувальниках, були й на даху Українського дому. Про це у своєму "Твіттері" повідомив народний депутат Олександр Бригинець.

Радіо Свобода наводить на своєму сайті список тих, кого затримували правоохоронні органи в зв'язку з протестами в Україні, що тривають від 21 листопада 2013 року. У списку наявні дані й про зниклих і загиблих людей. Серед затриманих – 118 осіб, зниклих – 6, загиблих – 4. Ці дані збирали кореспонденти Радіо Свобода, активісти «Євромайдан SOS» та інші медіа. Як повідомляє Радіо Свобода, список є неповним і оновлюватиметься. А вже станом на сьогодні у Черкасах через штурм облдержадміністрації затримано 58 людей.

II. Аналітична довідка

ПЕРШІ ЖЕРТВИ РЕВОЛЮЦІЇ: ТОЧКА НЕПОВЕРНЕННЯ ВЖЕ ПОЗАДУ

22 січня в ході протистояння між демонстрантами та міліцейськими загонами на вулиці Грушевського в центрі Києва загинуло 5 протестувальників. Четверо з них було вбито кульовими пораненнями, тоді як п'ятий розбився насмерть, упавши з колони стадіону «Динамо». Наслідком смертей стало тимчасове перемир'я між двома сторонами конфлікту, під час якого лідери опозиції провели переговори з Президентом Віктором Януковичем. Утім, як і раніше, переговори не принесли відчутних результатів: представники влади пообіцяли пом'якшити запобіжні заходи затриманим активістам та припинити переслідування інших учасників Майдану, якщо протестуючі залишать вулицю Грушевського. Крім того, сторони домовилися призначити позачергову сесію Верховної Ради на 28 січня. Демонстранти, в свою чергу, відкинули вимоги влади та продовжили укріплювати власну лінію оборони. Зрештою, 25 січня після чергового раунду переговорів Президент запропонував лідерам опозиції Арсенію Яценюку та Віталію Кличку посади прем'єр-міністра та віце-прем'єр-міністра, відповідно. Однак після консультацій з учасниками Майдану опозиціонери поки що відкинули ці умови.

*Хто відповідальний за перші жертви протистояння?
Чого чекати далі?*

Спалах насильства 19 січня, який зрештою і призвів до смертей 5 протестувальників трьома днями потому, попри свій досить несподіваний характер мав цілком зрозумілі причини. Головна з них полягала в абсолютному ігноруванні будь-яких вимог демонстрантів з боку влади та її намаганні ліквідувати протестний рух за допомогою різноманітних засобів, у тому числі переслідування, залякування та побиття активістів. Вочевидь, останньою краплею для мітингувальників, які майже два місяці виловлювали свій протест виключно в мирний спосіб, стало прийняття та підписання Президентом законів від 16 січня, які суттєво обмежували права та свободи всіх громадян, прямо суперечили Конституції та були

прийняті з грубими процедурними порушеннями. Особливо зухвалим виглядало рішення Януковича підписати ці закони на тлі його постійних заяв про необхідність перевести конфлікт у русло конструктивних переговорів.

Певна частка відповідальності за ескалацію конфлікту лежить і на політичній опозиції. Лідери опозиції виявилися нездатними каналізувати зростаючу агресію протестувальників та перевести її в конструктивне русло. Народне віче 19 січня з усією очевидністю продемонструвало дедалі більше провалля між риторикою опозиційних лідерів і настроями учасників акцій протесту. Результатом цього стало те, що частина учасників Майдану остаточно вийшла з-під контролю

опозиційних політичних сил і зуміла підбурити достатню кількість мітингувальників перейти до насильницьких дій щодо міліцейських загонів, які перекривали доступ до урядового кварталу.

Наступні кілька днів продемонстрували дві важливі тенденції. По-перше, на відміну від подій 1 грудня, коли провокацію насильства було зупинено силами людей за кілька годин, атака 19 січня знайшла відгук серед достатньо великої кількості протестувальників, які втратили сподівання досягти поступок від влади мирними шляхами. По-друге, незважаючи на відверто незаконні дії частини мітингувальників, реакція міліцейських сил вкотре виявилася непропорційною, гротескними свідченнями чого стали неодноразові постріли в журналістів і навіть медиків. Зрештою, вбивство чотирьох протестуючих стало жахливим апогеєм брутальної поведінки міліцейських підрозділів зі своїми опонентами. Попри те, що Міністерство внутрішніх справ (МВС) одразу ж заявило про свою непричетність до смертей, його представники не змогли навести жодних доказів, які б спростували цю версію.

Подальші події засвідчили, що обидві політичні сторони протистояння намагалися продовжувати притримуватися попередньої лінії поведінки, однак сам конфлікт з усією очевидністю почав виходити з-під їхнього контролю. Дії Президента Януковича продемонстрували, що він і надалі намагається не йти на жодні поступки своїм опонентам і в

разі потреби вдається до затягування часу. Саме так можна розцінити дводенні переговори, які з перервами тривали 22 і 23 січня, між Януковичем і трьома лідерами опозиційних сил. Зокрема, влада не лише не дала обіцянку звільнити всіх переслідуваних активістів Майдану, що було б адекватним виходом у цій ситуації, а й поставила зустрічні вимоги – передусім залишити вулицю Грушевського. Призначення позачергової парламентської сесії можна було б розглядати як спосіб якимось чином урегулювати конфлікт, однак сам факт її призначення аж на 28 січня схиляє до думки, що таким чином президентська команда намагається виграти час, аби натиснути на всіх депутатів Партії регіонів (ПР) з метою їх слухняного голосування за будь-які потрібні рішення.

Водночас події останніх днів також вказали на поступове розмивання бази підтримки правлячого режиму. З одного боку, за свідченнями поінформованих осіб, фракційна дисципліна всередині ПР вже дала серйозну тріщину. Зокрема, один із способів вирішення поточної ситуації в очах Януковича – введення надзвичайного стану з його подальшим затвердженням парламентом – навряд чи набере достатню кількість голосів у правлячій партії. З іншого боку, внаслідок активних дій протестувальників у західних і центральних регіонах щодо захоплення держадміністрацій місцева влада також почала демонструвати незгоду з діями правлячої команди. Відкритим

лишається питання позиції ключових олігархів, які слугують опорою правління Януковича: процес запровадження санкцій з боку США вже почався, і цілком вірогідно, що найближчого часу вони можуть торкнутися і їх. Зрештою, бажає лишати кращого і дисципліна представників міліцейського корпусу, без підтримки якого влада Януковича лишиться віч-на-віч з народним протестом: частина підрозділів вже відмовилася брати участь у акціях проти демонстрантів, а про фізичний і моральний стан тих міліціонерів, яких уже тижнями використовують для охорони урядового кварталу, можна лише здогадуватися.

Утім, не може похвалитися зростанням народної підтримки й політична опозиція. Дії її лідерів протягом перших днів після насильницької ескалації конфлікту продемонстрували передусім розгубленість і нерозуміння того, як контролювати нововиявлену агресію людей. Де-факто безрезультатні переговори лише погіршили загальний імідж трійки опозиційних лідерів в очах більшості протестуючих. Результатом цього вже стала автономізація великої частини протестного руху, яка в разі продовження нинішньої поведінки опозиції може лише розширюватися.

Після 22 січня ситуація набула нових обрисів, які, здавалося, суттєво звузили горизонт імовірних варіантів вирішення конфлікту. З одного боку, представники влади, вочевидь, усвідомили, що протестувальники не зможуть задовольнитися частковими

поступками. З іншого боку, самі мітингувальники зрозуміли, що будь-який варіант вирішення конфлікту при збереженні Януковича на посаді президента, вочевидь, обернеться продовженням чи навіть посиленням репресій проти них. У результаті зросла імовірність того, що обидві сторони протистояння докладатимуть максимум зусиль для того, аби досягти максимально виграшного для себе результату: у випадку влади це зачистка та розгін Майдану, у випадку її опонентів – зміщення Януковича з посади президента. Підтвердженням цього, зокрема, стали активні дії з боку влади, які розгорнулися 24 січня: новим Головою Адміністрації Президента було призначено Андрія Клюєва, який імовірно є відповідальним за кривавий розгін мирних демонстрантів 30 листопада 2013 року, а представники МВС почали погрожувати протестуючим кримінальною відповідальністю за їхнє перебування на Майдані.

У цьому контексті пропозиція Президента Януковича з приводу переформатування уряду та призначення новим Прем'єр-міністром Яценюка могла здатися не надто очікуваним ходом. Однак загалом він цілком вписується у нинішню стратегію влади. З одного боку, пропозиція поступок, чого раніше від Президента не надходило, свідчить про певне послаблення його переговорних позицій. З іншого – зміст самих пропозицій підтверджує те, що їх кінцевою метою є зачистка вулиць і будівель Києва від протестуючих, у той час як загравання з опозицією може, знову ж таки, виявитися банальним затягуванням часу.

Відмова опозиції прийняти ці умови засвідчила, що й опозиція вже зрозуміла цю досить просту істину. Відповідно, попри те, що конфлікт наразі нібито перейшов у

переговорну фазу, вихідні позиції та кінцеві завдання обох сторін наразі лишилися незмінними, а готовність погоджуватися на взаємні поступки – не надто високою.

Висновки

Таким чином, убивства 22 січня суттєво змінили динаміку протистояння, хоча політичні сили, які намагаються очолювати дві його сторони, можливо, поки що цього не усвідомили. Представники влади продовжили поводити себе з опонентами з позиції сили, сподіваючись виграти час, аби перегрупувати сили і таки ліквідувати протестний рух, у той час як лідери опозиційних сил почали швидко втрачати контроль над настроями мітингувальників. У результаті позиції обох сторін помітно радикалізувалися, що робить варіант вирішення поточного конфлікту шляхом домовленостей між владою та політичною опозицією менш вірогідним.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «ДІ»:

Ірина Бекешкіна

Марія Золкіна

Юлія Ільчук

Олексій Сидорчук

Головний редактор випуску: Ірина Філіпчук